

Jaarverslag van de Coördinatiecommissie Verzamelingen over 2018

De commissie bestond in het verslagjaar uit P.J. Aarssen, drs. V. Frenks, drs. E.J.M. van der Geest, drs. C.E. Heyning (voorzitter), drs. R.M. Rijkse en drs. H.J. Vader. In de Algemene Ledenvergadering van 21 november is afscheid genomen van de heer Vader als commissielid. Hij was geen conservator, maar vervulde het lidmaatschap vanwege zijn bijzondere betrokkenheid bij de verzamelingen. Een lid van de commissie is altijd een deskundige van buiten, een niet-conservator. Als vertegenwoordiger van de conservatoren naturalia en natuurhistorische voorwerpen heeft drs. G.R. Heerebout plaats genomen in de commissie. In 2018 kwam de commissie vier maal bijeen en de leden bezochten bij toerbeurt de bestuursvergaderingen van het Genootschap. De voor- en najaarsvergaderingen van de conservatoren vonden plaats op 14 april en 10 november. Op de Algemene Ledenvergadering van 22 mei werd A. de Bruyn MA als conservator *Zelandia Illustrata* benoemd. Er waren dit jaar 22 conservatoren.

De commissie heeft diverse schenkingen, aankopen en aanvragen voor bruiklenen beoordeeld en vervolgens advies uitgebracht aan het bestuur. In de jaarverslagen van de afzonderlijke conservatoren komen de nieuwe aanwinsten aan bod. Door een misverstand zijn de jaarverslagen 2017 van de conservatoren in twee versies gepubliceerd: een uitgebreide op de Algemene Ledenvergadering in mei en een verkorte in het najaar in jaarboek *Archief*. Voor het volgende jaar wordt nagedacht over een nieuwe wijze van publiceren. In tijdschrift *Zeeland* vulden verschillende conservatoren de rubriek 't Is vol van schatten hier'. Eind van het jaar werd gestart met gesprekken tussen conservatoren en de Zeeuwse instellingen die voorwerpen van de genootschapcollectie beheren. De bedoeling is om informatie uit te wisselen en optimaal van elkaars expertise gebruik te kunnen maken. De eerste ontmoetingen waren in het Zeeuws Museum.

Op 16 juli gingen veel deelnemers in Zierikzee en Hansweert aan boord van de ZZ10 van mosselvisser J. Schot voor de jaarlijkse Bonttocht op de Westerschelde. Helaas was de belangstelling voor de Genootschaps(mid)dag op 22 september in het Zeeuws Museum gering. Het thema was 'Horen, zien en schrijven'.

Begin van het jaar is een lijst gemaakt van alle objecten die sinds 2017 nationaal Beschermd Erfgoed zijn. Voor die specifieke voorwerpen gelden nu strenge eisen ten aanzien van het beheer en het uitlenen. Een voordeel is dat voor restauratie steun gevraagd kan worden bij het Mondriaanfonds. Om meer bekendheid te geven aan het Beschermd Erfgoed is begonnen met het maken van korte filmpjes op You Tube.

Dit jaar stond in het teken van de voorbereidingen op het komende Jubileumjaar 2019. Conservatoren hebben zich naast het reguliere werk bezig gehouden met het organiseren van tentoonstellingen volgend jaar op meerdere locaties in Zeeland en het maken van een database voor alle verzamelingen. Zij zullen eveneens deskundigheid inbrengen bij de jubileumplannen van de commissie Jeugd. Een jubileumactiviteit is de Collectie Online. Voor het opstarten van dit ambitieuze project is subsidie verkregen van Stichting Dioraphte. Na een intensieve voorbereiding vorig jaar is gewerkt aan de realisatie van een nieuwe website. Een kleine projectgroep coördineert en begeleidt het project. ZetTwee, een internetbureau uit Middelburg, zorgt voor de ICT-kant en projectmedewerkster J.M. de Bree-Broerse werkt aan de inhoud van de database. Volgend jaar kan het resultaat getoond worden. Het Genootschap en de conservatoren zullen dan zelf verder gaan met het onderhouden van de website en het aanvullen van gegevens. De digitalisering van de verzameling handschriften en het archief van het Genootschap (tot 1969), gefinancierd door het Nationaal Programma voor het behoud van het papieren erfgoed - Metamorfoze, is dit jaar afgerond. De documenten zijn gedeeltelijk te raadplegen op www.zeeuwsebibliotheek.nl. Op www.zeeuwsarchief.nl zijn de handschriften ook in te zien, maar dan volgens de Zeeuws Genootschap inventaris van J.P. van Visvliet uit 1861. De officiële presentatie volgt in 2019. Het digitaliseren van de grote formaten uit de cartografische collectie van de verzameling *Zelandia Illustrata* is in volle gang. Dit project,

gesponsord door het Vlissingse bedrijf Oceanwide Expeditions, zal volgend jaar afgerond worden. Naar aanleiding van de projecten en het meer en meer verlaten van het papier werd aandacht geschonken aan een goede manier van bewaren van correspondentie. Door apart e-mailadressen te maken voor de conservatoren c.q. de verzamelingen kunnen privé- en genootschapsmails gescheiden blijven.

Dat conservatoren nog veel meer doen naast hun arbeid aan de genootschapsverzamelingen blijkt wel uit de prijzen die twee conservatoren dit jaar mochten ontvangen. Op 6 april werd conservator fossiele zeezoogdieren M.E.J. Bosselaers in Brussel vereerd met de Saporta-prijs van de Association Paléontologique Française en een dag later kreeg conservator fossiele landzoogdieren H.K. Loeff in Museum Schokland de Van der Lijn-aanmoedigingsprijs van de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren.

Kunst, kunstnijverheid en historische voorwerpen

De conservatoren, Marianne Gossije en Katie Heyning, berichten als volgt:

In het verslagjaar werd verder gewerkt aan de systematische depotcontrole in het Zeeuws Museum. In 2018 werd verder gewerkt aan de collectie porselein en aardewerk en werd het papierdepot helemaal gecontroleerd. Als gevolg van deze controle kon een aantal ongenummerde objecten geïdentificeerd en genummerd worden, tevens werd informatie over de betreffende voorwerpen uitgewisseld met het Zeeuws Museum. Daarnaast werd conservator mineralen en gesteenten, Elsa Westland, de helpende hand toegestoken bij het nummeren en fotograferen van de oudste collectie mineralen (Catalogus Fokker, 1843).

Aan dit onderdeel van de verzamelingen werden in 2018 twee objecten toegevoegd. Dr. C.J.B. Boender schonk in januari een negentiende-eeuwse differentieel thermometer afkomstig van de oude Rijks-H.B.S. te Middelburg (G18-001). Een anonieme schenker verblijdde het genootschap met een zilveren avondmaalsbeker van Willem Langebeke uit 1769 (G18-011). Deze beker hoort bij de eerder verkregen avondmaalsbekers die eens tijdens de eredienst in de Maria Magdalenakerk in Goes gebruikt werden. Van de vier bekere bezit het Genootschap er nu drie. Beide objecten werden toegevoegd aan het bruikleen met het Zeeuws Museum.

Een handschrift van Daniel Radermacher uit circa 1794 over het planetarium van het Natuurkundig Gezelschap der Dames, dat abusievelijk bij de stukken over het planetarium van Van de Perre was opgeborgen, werd uit het bruikleen gehaald en toegevoegd aan de Handschriftencollectie.

Veel tijd was dit kalenderjaar gemoeid met het invoeren van gegevens in het project Collectie Online, dat in het jubileumjaar zal worden gepresenteerd. Aan verschillende instellingen en personen werden inlichtingen over de collectie verstrekt.

JAARVERSLAG VERZAMELINGEN KZGW 2018

Volkenkundige voorwerpen

De conservatoren drs. F. van der Doe en drs. E.J.M. van der Geest berichten als volgt:

De collectie etnografica werd dit jaar uitgebreid met een schenking van een stenen bijkling uit Nieuw-Guinea. Het voorwerp is in 1962 meegenomen naar Nederland door – toen soldaat – Jo Matthijsse uit Oost-Souburg. Deze had de bijl van gepolijste dioriet geruild voor ‘twee pakjes Zwarte Van Nelle’ met een inwoner uit Biak of West-Papua. Het was een tijd van dreigende oorlog en onderhandelingen over de overdracht van Nederlands Nieuw-Guinea aan Indonesië. In 1962/'63 zaten zo'n tienduizend Nederlandse militairen in Nieuw-Guinea. Bij aankomst werden ze naar een opleidingskamp in Manokwari gestuurd voor een jungletraining en ook in Sorong en Biak waren Nederlandse militairen gelegerd. Matthijsse gaf de bijkling na zijn uitzending aan zijn dienstmakker Freddy van Nieulande en die schenkt het, anno 2018, aan het Zeeuws Genootschap. Het bijltje is interessant voor de verzameling Volkenkundige voorwerpen en vormt een waardevolle aanvulling, te meer omdat de collectie al een relatief groot aantal voorwerpen uit Nieuw-Guinea omvat. Hieronder zijn ook enkele bijltjes en kan verder

vergelijkend onderzoek worden gedaan. De stenen bijl was een gebruiksvoorwerp van de inheemse bevolking de Papoea's, die toen nog niet of nauwelijks ijzeren gereedschap kenden. In het tijdschrift *Zeeland* zal nader aandacht aan het bijltje worden besteed.

In het verslagjaar kon de zilveren sigarettendoos van Meinard Sprenger, zoals vermeld in het jaarverslag 2017, nog niet aan de 'collectie Sprenger' worden toegevoegd. Door omstandigheden is het bezoek vanuit Canada uitgesteld.

De verzameling kwam dit jaar in het nieuws door twee bijzondere publicaties, waarin van een aantal van de oudste voorwerpen hun oorsprong en belang kon worden achterhaald. Zoals al in het jaarverslag over 2017 is gemeld is uitgebreid onderzoek gedaan naar de drie achttiende-eeuwse verentooien van het Zeeuws Genootschap. Jeroen Lesuis heeft voor zijn studie Kunstgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht de resultaten gepubliceerd in zijn masterscriptie getiteld *Gestrand in Zeeland. Een onderzoek naar de herkomst van de Guyaanse verentooien in de collectie van het Zeeuws Museum*. Lesuis bestudeerde de drie 'Indiaanse statiemutsen' uit Essequebo en Demerary. Ze werden in de jaren 1776 en 1817 aan het Genootschap geschonken door Justus Tjeenk, Abraham Louijssen en Nicolaas Hugenholtz. Lesuis zocht uit hoe de tooien in het bezit van deze drie Zeeuwen zijn gekomen en op welke manier ze vanuit Zuid-Amerika naar Zeeland zijn verscheept. Hij brengt de contacten tussen de Nederlanders en de Guyaanse stammen in beeld en zoekt het herkomstgebied. Hij beschrijft de vervaardiging en weet zelfs van welke vogels de veren afkomstig zijn: een multidisciplinair onderzoek. Door het inschakelen van een Duitse verenexpert bleek dat een van de verentooien uit twee exemplaren bestaat. In het verleden zijn ze, waarschijnlijk bij aankomst in Nederland, ten onrechte aan elkaar vastgemaakt. De unieke vondst was met een publicatie in *NRC* van 11 september 2018 ook nationaal nieuws. Jeroen Lesuis heeft een exemplaar van zijn masterscriptie geschonken aan het Zeeuws Genootschap en deze is toegevoegd aan de verzameling Boeken in ZB| Bibliotheek van Zeeland. In december 2018 verscheen het boek *Collecting in the South Sea. The Voyage of Bruni d'Entrecasteaux 1791-1794* (Edited by Bronwen Douglas, Fanny Wonu Veys and Billie Lythberg). Specialisten over de hele wereld beschrijven de bijzondere voorwerpen die de Franse zeevaarder en ontdekkingsreiziger admiraal Joseph Antoine Bruni d'Entrecasteaux (1739-1793) meenam van zijn laatste reis naar de Stille Oceaan. Caroline van Santen, conservator van het Zeeuws Museum, vond in de verzameling volkenkundige voorwerpen drie knotsen uit Tonga die toen ook meegenomen zijn. Zij onderzocht de herkomst en ontdekte hoe ze in de collectie van het Zeeuws Genootschap terecht kwamen en nu in het Zeeuws Museum zijn. Ze werden in 1808 geschonken door Aarnout Matthias van Citters. Een deel van het onderzoek richtte zich op het netwerk en op de familierelaties. Hoe kwamen deze versierde wapens, in de vorm van roeispanten, in Middelburg terecht? Er blijken enkele gebieden in India waar Europese families bij elkaar woonden, meestal bij de handelsposten van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Er ontstonden relaties en vriendschappen. Van Citters' vader had diverse functies bij VOC en kende daardoor een zekere Isaac Titsing en die kende de Engelsman John Hayes, die op de hoogte was van de ontdekkingsreis, de bijzondere voorwerpen die verzameld waren en de afloop met de dood van kapitein Bruni d'Entrecasteaux. Hij kreeg deze informatie van diens opvolger kapitein Hesmivy d'Auribeau. Mogelijk zijn toen ook via die lijnen voorwerpen uitgewisseld. De familie Van Citters repatrieerde aan het einde van de achttiende eeuw en woonde toen weer in Middelburg. De drie houten knotsen zijn verschillend van vorm, variëren in hoogte en hebben waarschijnlijk ook verschillende vervaardigers. In het hout zijn naast geometrische patronen ook bladmotieven en mensen en dieren gegraveerd. Het boek is door Caroline van Santen geschonken aan het Genootschap en toegevoegd aan de verzameling Boeken.

Ten behoeve van het project Collectie online, een digitale presentatie van voorwerpen uit de verzamelingen van het Genootschap in hun context en met gegevens over hun schenkers (vanaf het jubileumjaar te raadplegen op de website van het Genootschap), is gewerkt aan het toegankelijk maken van meer dan honderd volkenkundige voorwerpen. Aanvullende informatie werd vergaard aan de hand van het archief van het Zeeuws Genootschap in het Zeeuws Archief en de Handschriftencollectie in ZB| Bibliotheek van Zeeland.

Handschriften

De conservator drs. R.M. Rijkse bericht als volgt:

Het Metamorfoze-project is in 2018 aan zijn laatste fase begonnen. Ter afronding verscheen in januari een lijst met alle handschriften die voor dit project zijn gedigitaliseerd en in bruikleen berusten bij de Zeeuwse Bibliotheek. Ze konden daarna weer veilig en wel opgeslagen worden in de kluis van bovengenoemde instelling.

Bureau Metamorfoze te Den Haag en het Zeeuws Archief zetten nu de puntjes op de i met een inhoudelijke en technische controle. Deze operatie is in oktober voltooid toen vanuit Den Haag het groene licht kwam. Daarmee is de digitalisering van de verzameling handschriften en het archief van het Genootschap (tot 1969), gefinancierd door het Nationaal Programma voor het behoud van het papieren erfgoed (Metamorfoze), na bijna 3 jaar afgerond. De documenten zijn te raadplegen op www.zeeuwsarchief.nl. De Zeeuwse Bibliotheek is gestart met het aanbrenge in haar catalogus van de scans bij de genootschappelijke handschriften die zij in bruikleen heeft. De officiële presentatie van dit belangrijke project zal begin volgend jaar plaats vinden.

Voor het lopende project Collectie Online zijn verschillende handschriften geselecteerd. Zo kan de oude collectie, ondergebracht bij verschillende Zeeuwse beherende instellingen, in context online gepresenteerd worden en de oude dwarsverbanden virtueel weer teruggebracht worden. Voorbeeld: het inktpotje van de Vlissingse ontdekkingsreiziger Samuel van de Putte (1690-1744) (Zeeuws Museum) wordt in deze database weer verenigd met de oudste door hem gemaakte kaarten van Tibet en Nepal (Zeeuwse Bibliotheek), de tekeningen van de Indische minnaressen van de Groot Mogol met bijbehorende brieven die hij had gekregen (Zeeuws Archief) en de mineralen die hij tijdens zijn reizen onderweg had opgeraapt en meegenomen (Zeeuws Museum). Deze database zal volgend jaar bij de jubileumviering officieel gepresenteerd worden. Op 6 juni hebben Paul Aarssen en ik een rondleiding verzorgd in de kluis voor een aantal bestuursleden van het Genootschap. Daarbij werden vele fraaie boeken en handschriften uit het bezit van het Genootschap getoond.

Voor de presentatie in het Zeeuws Archief op 29 oktober van het boek *Gezag en geld in Zeeland 1572-1576* van Wim Dirksen (1923 - 2011), voormalig conservator Handschriften van het Genootschap en mijn voorganger, was mij gevraagd een kort verhaal te houden over mijn herinneringen aan Wim. Ik had hem immers de laatste 20 jaar van mijn conservatorschap Oud Bezit en Bijzondere Collecties in de Zeeuwse Bibliotheek van nabij meegemaakt. Aan deze vraag heb ik graag gehoor gegeven.

Op 17 oktober heb ik een 2 uur durend college gegeven voor de werkgroep Paleografie in Zeeland (PaiZ) over de geschiedenis en de lotgevallen van de Genootschappelijke handschriften. Een ruime keuze daaruit visualiseerde het verhaal. Men was zeer enthousiast en bood aan om transcripties te maken van voor hun interessante stukken uit ons bezit. Inmiddels zijn de brieven van raadpensionaris Justus de Huybert (1610-1682) in 'vertaling' te lezen op de site van het Zeeuws Archief. Zie verder: www.zeeuwsarchief.nl/over-ons/werkgroep-paleografie-in-zeeland/voltooide-transcripties/#familiearchief-de-huybert.

Tot slot wil ik nog melding maken van twee bijzondere aanwinsten: een schenking en een aankoop.

De schenking betreft een handschrift getiteld: *J(an) L(athouwer), Vaderlandsche Historie, Behelsende de Geschiedenissen der nu Vereenigde Nederlanden Kortelijk Geschetst, volgens de Plaatjes in dit werkje gevoegt, En uit geloofwaardige Schrijvers Samengesteld. Middelburg 1786* [30 september]

De inhoud is een verkorte geschiedenis van Nederland vanaf 'eene Eeuwe voor onze gemeene Tijdrekening' tot 1 juli 1788 op basis van verschillende (gedrukte) bronnen, geschreven door de Middelburger Jan Lathouwer (1732-1800), o.a. binnenvader van het Gasthuis (vermoedelijk) en

bestelmeester van de 'goederen die dagelyks aankomen met de beurtschepen van Gouda'. Ook was hij 'zegelaar van de bieren'.

Jan Lathouwer woonde in de Lange Lombardstraat en overleed aldaar op 30 maart 1800. In de *Middelburgsche Courant* van 1 april vond ik zijn overlijdensbericht: 'Heden Overleed alhier in den Ouderdom van 67 Jaaren, 3 Maanden en 15 Dagen, aan de gevolgen eener Beroerte, myn geliefde Echtgenoot Jan Lathouwer. Middelburg, Elisabeth van Binsbergen, den 30 Maart 1800. Wed. Lathouwer'.

Ook stuitte ik in de *Middelburgsche Courant* van 19 juli 1800 op de volgende advertentie: 'Door den Boekverkooper W.A. Keel, zal op den 15 en 16 July aanstaande, ten huize van den Overledene in de Lange Lombardstraat, worden Verkogt: een fraaye verzameling van Boeken, Pourtraitten, Prenten, Schilderyen en Byzonderheden, nagelaten door Jan Lathouwer verder alles breeder vermeld in de alom uitgegeven Catalogus. Deze Goederen zyn op Saterdag den 15 dezer, voor een Ieder te zien'.

Ondanks speurwerk in verschillende databases is het helaas tot op heden niet gelukt deze catalogus, waarin dit handschrift gestaan moet hebben, boven water te krijgen.

Het betreft een papieren manuscript, bestaande uit twee hardkartonnen banden uit de tijd, formaat kl-4°, met de hand gepagineerd en verlucht met een serie van 288 gegraveerde prentjes, afkomstig uit de *Historische, Geographische Konst- en Reis- Almanach* (Amsterdam, S. van Esveld, 1767-1790). Zie voor details: *Atlas van Stolk*, 13).

Deel 1: (2) bladen, 4, 273, (18) pp. en deel 2: - 272 (!) - 558 pp., (24) bladen (de meeste blanco). De conditie van het handschrift is zeer goed, met dien verstande dat het bindwerk van het eerste deel wat los is door slijtage van de rug. Dit valt te herstellen.

De almanak waarvan sprake is, is een vrij zeldzame en curieuze almanak. Er bestaan exemplaren in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag, de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam, de Universiteitsbibliotheek Leiden (Maatschappij der Nederlandse Letterkunde) en het Rijksprentenkabinet te Amsterdam, maar een complete set is tot nu toe in openbare collecties nergens aangetroffen. De Atlas van Stolk te Rotterdam bezit bijna alle gravures, behalve de nummers 1-12 en 73-84 die wel in ons exemplaar zitten.

De prentjes in het handschrift met voorstellingen uit onze vaderlandse geschiedenis, waaronder ook enkele Zeeuwse, zijn steeds gepositioneerd op de rechterpagina in een door Lathouwer mooi met pen aangegeven omkadering.

Vermoedelijk waren die gravures los in de handel te koop, de geografische kaartjes waren dat in ieder geval wel, zodat een ieder naar believen zijn eigen atlasje kon samenstellen. Ze zien er zeker niet uitgeknipt uit!

We hebben hier met een bijzondere tekst te maken van een volledig vergeten, maar erg interessante figuur. Dit handschrift biedt daarmee een voorlopig unieke inkijk in het intellectuele leven van een Middelburger die niet tot de sociaal-culturele bovenlaag behoorde, maar eerder tot een brede laag van geletterden daaronder. Een groep waarvan we, ondanks hun grote aantal, veel minder weten dan van de goedgedocumenteerde elites. Daarmee heeft dit handschrift een historisch belang. De ingevoegde prentjes maken het handschrift natuurlijk nog curieuzer.

Kortom: dit bijzondere en fraai geschreven handschrift dat de Middelburger Jan Lathouwer 'uit liefhebberij' maakte, zoals hij in zijn voorwoord schrijft, in combinatie met de mooie gravures uit een bijzondere almanak, verdient het om terug te keren naar zijn thuishaven.

Op 26 oktober werd dit bijzondere manuscript in de Zeeuwse Bibliotheek door Matthijs Snouck Hurgronje namens de anonieme schenkster overhandigd aan Hugo Schorer, voorzitter van het Zeeuws Genootschap en vervolgens overgedragen aan mij als conservator Handschriften. Op mijn beurt heb ik het weer overgedragen aan Marinus Bierens, de conservator van de Zeeuwse Bibliotheek waar het handschrift als bruikleen van het Genootschap een plaats zal krijgen.

Een ander bijzonder handschrift uit ca. 1672 met daaromheen een fraaie Middelburgse boekband kon in november aan de collectie worden toegevoegd dankzij een aankoop bij Antiquariaat Arine

van der Steur te Den Haag. Een dubbelslag zowel voor de handschriftencollectie als voor de boekbandencollectie van het Genootschap.

De titel luidt: *Register van Resoluties, Ordonnantien en Sententien*. Het is een alfabetisch gerangschikt register op trefwoorden en geeft korte inhoudsopgaven van een aantal curieuze scabreuze zaken uit Middelburgse vonnissen uit de periode 15de-17de eeuw.

Zaken als blasfemie, bloedschande, doodslag, hoererij, overspel en veel meer komen aan de orde en de personen die zich eraan schuldig hebben gemaakt worden met naam en toenaam genoemd evenals de niet malse straffen die ze moesten ondergaan.

Het handschrift telt ca. 120 pagina's en is gebonden in een zeer fraaie geheel leren band met goudbestempeling met op de rug vijf goudstempeltjes van een vogel op een tak. Het is gemaakt door de zogenoemde Middelburgse Okkermanbinderij, een van de vele binderijen die Middelburg in de 18de eeuw telde. Middelburg was immers, na Amsterdam en Den Haag, de toonaangevende stad op boekbandgebied. Van de genoemde binderij zijn maar drie exemplaren in openbare collecties bekend: twee in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en een in Museum Meermanno|Huis van het boek, eveneens in Den Haag, Nu is er dus een vierde in Middelburg in de collectie van het Genootschap en in bruikleen bij de Zeeuwse Bibliotheek. De benaming Okkermanbinderij is een noodnaam en zo genoemd naar de man die het belangrijkste boek uit die binderij in zijn bezit had gezien de opdracht in dit exemplaar, Hermannus Okkerman. Deze was eerste commies en kassier 'ter Comptoire Generaal van Zeeland'.

De vonnissen zijn onder meer afkomstig uit: oud gulde register (15de eeuw), 2e ruijg register (ca.1550) en 3e ruijg register (begin 17de eeuw). Deze registers bevatten de vonnissen in criminele zaken uitgesproken door de vierschaar van de stad Middelburg. Verder zijn er uitspraken afkomstig uit het 2e register ter vierschaar (midden 17de eeuw), register ten rade (17de eeuw), secrete notulen etc.

Onderzoek naar de in het Zeeuws Archief aanwezige 'ruige' registers zal moeten uitwijzen in hoeverre ons register overeenkomt met die in het archief en of er in ons handschrift vonnissen voorkomen die niet meer zijn overgeleverd.

Wie het geschreven heeft, waarom het excerpten zijn uit verschillende rechterlijke registers en waarom er zo'n prachtband omheen zit, is vooralsnog een mysterie. Voer voor onderzoekers! Ik geef u tot slot een paar voorbeelden van inschrijvingen van een vonnis in het aangekochte exemplaar:

Kerkdief: Leenard Lambregtsen wierd gesteld op de knape daar sijn regter oor wierd afgehouden... omdat hij uyt een kerk gestoolen had...

Kind verdoen: Francina Jacobs had haar kind verdaan (vermoord), wierd eerst gewurgd dan verbrand, buyten de Dampoort aan een staak gezet ter exempel...

Sodomie: Bastiaan van Mierink levendig tot pulver verbrand met confiscatie van goed omdat hij met een koeije had te doen gehad. Alvorens moest de koeije in sijn bijwesen gedood werden en dan tegelijk met hem verbrand worden, den 4 maart 1604.

Ondanks de vele en soms terechte kritiek op de huidige rechtspraak zijn we er misschien toch enigszins op vooruit gegaan!

Wie meer wil weten over de Middelburgse boekband uit de 18de eeuw verwijs ik graag naar het vierdelige en onovertroffen meesterwerk van Jan Storm van Leeuwen (oud-conservator boekbanden van de Koninklijke Bibliotheek): *Dutch decorated bookbinding in the eighteenth century*, waarin in deel IIb Zeeland uitvoerig aan de orde komt.